

pánové: JUDr. Ladislav Šourek, který je rovněž stále předsedou sboru jednatelů...”

Z uvedené formulace získáváme jistotu, že v červnu 1925, kdy se konala valná hromada společnosti již s většinou kapitálovou účastí státu, byl již předsedou jednatelského sboru JUDr. Ladislav Šourek. Kdo však byl předsedou prvního jednatelského sboru, zvoleného 7. června 1923, o tom se nedozvíme v celém tisícistránkovém sborníku „Prvních deset let Československého rozhlasu“ nic. Jak je to možné?

Kniha dr. Patzakové není bible, o které platí, že co v ní není, neexistuje. Je to nesmírně odpovědná a cenná práce jak rozsahem sebraného materiálu, tak jeho utříděním. Její šíře a kvality se za další rozhlasová desetiletí nikdo nemůže dobrat. Ale odpovědný vědec, jakým je dr. Patzaková (muzikolog – proto také hudbě v rozhlase je věnováno nejvíce místa a pozornosti), cítí sám nutnost se svým vědeckým kolegům omluvit za určité nedostatky: Práce „vyčhází z podnětu Radiojournalu a má tedy pečeť oficiálnosti. V historickém zpracování je brán zřetel k intencím rozhlasové instituce i jejího vedení a osobní a kritické pojetí ustupuje, pokud možná, do pozadí. Soudu kritickému ponechává se jen tolik místa, kolik je třeba k pochopení vývoje. Na druhé straně je třeba upozornit, že k této práci nebyl k dispozici všechn oficiální materiál, a proto historie rozhlasu, opřena o vlastní materiál, stojí uprostřed mezi historií oficiální a pojetím osobitým... Také hodnocení – pokud je hodnoceno vůbec – přihlíželo více k významu fakt pro vývoj instituce a k jejich účelovosti než k jejich hodnotám estetickým a jiným!“ (A. J. Patzaková – Předmluva ke knize PDLČR str. 15.) Jinými slovy – v knize je jen to, co si tam vedení rozhlasové společnosti přálo mít. Zadání zřejmě znělo na almanach, ročenku k 10. výročí „Radiojournalu“ (o tom svědčí i dílčí statě, statistiky a tabulky v dílech II., III. a IV.), poctivost dr. Patzakové ovšem tuto hranici daleko překročila. Budiž jí za to věčný dík!

Ale jak je to s prvním předsedou Radiojournalu?

Nic naplat, musíme hledat jiné prameny.

V zakládacích listinách rozhlasové společnosti uložených v ústředním archivu Českého rozhlasu o tom není ani zmínka. Což tedy zkoušet vzpomínky pamětníků? (Mimochodem – v seznamu účastníků ustavující valné hromady, jak je uvádí ve svém článku JUDr. Alois Burda, je tisková chyba – podílník a účastník J. A. Holan se ve skutečnosti jmenoval Holman, byl tehdy mladým redaktorem Technické Tribuny a mnohem později známým filmovým režisérem, až nakonec spolupracovníkem Rádia Svobodná Evropa).

A tady konečně máme štěstí.

V první polovině 60. let nabídl rozhlasu své rukopisné vzpomínky s názvem „Jak jsme začínali“ jeden ze zakladatelů „Radiojournalu“ a jeho první programový šéf redaktor Miloš Čtrnáctý. Rukopis je uložen ve dvojím vyhotovení v ústředním archivu Českého rozhlasu a na jeho 17. straně vyjmenovává redaktor Čtrnáctý nejprve všechny své kolegy – novináře, kteří se stali prvními podílníky nové společnost. Byli to: Arnošt Brichta, vrchní ředitel Politiky, Václav Kloufáč, „chefre-

daktor“ Českého Slova, VI. Šilberský, J. V. Vaněk, Jan Hejret, Lad. Mattuš (vesměs členové redakce Národní politiky), dále dr. Josef svátek, „chefredaktor“ Úředního listu, inž. Jos. A. Holman, redaktor Technické Tribuny (pozdější filmový režisér), a Karel Dvořák, redaktor Venkova. Šest z nich jmenuje dr. Alois Burda ve své stati zařazené do sborníku „Prvních deset let ČR“ mezi účastníky ustavující valné hromady.

Na str. 18 pak čteme: „Předsedou společnosti zvolen inž. Richard Gemperle, ředitel Křížkových závodů. Členy správní rady byli dále: dr. Ladislav Šourek, Miloš Čtrnáctý, inž. Pavel Hájek a inž. Eduard Svoboda.“ Opět tedy stejná jména členů jednatelského sboru (podle red. Čtrnáctého „správní rady“) jako v odborné stati dr. Aloise Burdy. Ale poprvé se tu setkáváme s údajem o volbě prvního předsedy.

V r. 1967 vydal ústřední archiv Československého rozhlasu v Praze v redakci profesionálního historika Ladislava Roubala „Inventární soupis písemného materiálu historického fondu“. Soupis uvádí stat' Ladislava Roubala „Vývoj Československého rozhlasu 1923–1952“, kde na str. 3 čteme: „Předsedou sboru byl v roce 1923 zvolen ing. Richard Gemperle.“

Protože ze zkušenosti víme, že osobní vzpomínky nejsou vždy nejspolehlivějším pramenem dějinného bádání, vyvinuly pracovnice ústředního archivu Čes. rozhlasu maximální úsilí, aby našly listinný doklad o provedené volbě. Marně. Ale zjistily fakt, že pod nejstarší firemní korespondencí společnosti Radiojournal je skutečně podepsán ing. Richard Gemperle. Později se už objevují i podpisy dr. Šourka, až konečně asi po roce podpis ing. Gemperleho mizí. Nedá se vystopovat nějaké rozdělení agendy a přechod je tak plynulý, že se z dat korespondence nedá určit datum předání funkce. On totiž – právě tak jako chybí doklad o volbě prvního předsedy jednatelského sboru – chybí i jakýkoli doklad nebo zápis o volbě dr. Šourka – a to až do onoho převratného roku 1925, kdy už znamená i dr. Burda: „...JUDr. Ladislav Šourek, který je rovněž stále předsedou sboru jednatelů...”

Kam zmizely všechny zápisy o volbě předsedy jednatelského sboru společnosti Radiojournal za léta 1923–1924 a proč není jmenovitě uvedeno předsednictví společnosti ani v tak zevrubném a rozsáhlém sborníku, jako je „Prvních deset let československého rozhlasu“?

Zjistit nezpochybnitelnou příčinu tohoto tajemství se už asi nepodaří. Zkusil jsem i vyhledat a vypovídat pozůstalé po obou protagonistech tohoto příběhu. Mluvil jsem s vdovou po p. dr. Šourkovi, ale je to již jeho druhá žena a v době rozhlasových začátků se ještě ani neznali. Ing. Gemperle zanechal početnou skupinu synů – v době, kdy se zakládal rozhlas, se však teprve narodili, a otec – jak mi sdělili – se jim nesvěřil ani s tím, že by měl vůbec kdy s rozhlasem něco společného. Krátce po založení rozhlasu dokonce odešel i z Křížkových závodů (ofic. firemní název „Českomoravské elektrotechnické podniky“) a založil vlastní prosperující továrnu ve Vršovicích, na kterou se pak soustřeďuje zájem celé rodiny.

Chybě-li doklady, musíme se pokusit o analýzu a vlastní úvahu. Při zakládání naší první rozhlasové

společnosti chybělo přátelské objímání a plácání po zádech. Bylo to tvrdé soupeření a pro trochu romantické pionýry typu ing. Svobody a red. Čtrnáctého i nečekaný náraz na svět velkého byznysu. Šli tehdy jako u nás první na ministerstvo pošt žádat o udělení licence k radiofonickému vysílání za účelem podnikání. Na této licenci závisel celý záměr, bez ní nesměl vysílat nikdo. Předpokládali, že jsou první, koho u nás napadlo využít nový prostředek k podnikatelským účelům, jak to viděl ing. Svoboda v Americe, a slibovali si od toho i značný finanční přínos. Na ministerstvu pošt ale zjistili, že udělení licence je v rukou ministerského rady ing. Strnada, který je přivítal slovy: „...Musím vás upozornit, že nejste samotní, kteří se ucházíte o povolení k vysílání. V Radioslavii, kde jsem ve správní radě, zabýváme se už dávno touto myšlenkou a chceme rovněž něco podniknout...“ Od této první návštěvy brousili pak ing. Svoboda a red. Čtrnáctý cestu na ministerstvo několik měsíců a stále bez výsledku. Dá se předpokládat, že se Čtrnáctý s jejich potížemi svěřil i mnoha svým kolegům novinářům, zejména když počítal s jejich finanční účastí na podnikání a se ziskem pro jejich Spolek českých žurnalistů. Nakonec – po půl roce – přišel min. rada ing. Strnad s návrhem, že by se celá věc usnadnila, kdyby se ing. Svoboda a red. Čtrnáctý s Radioslavií spojili – s tím ovšem, že Radioslavia si klade podmínku: většinový, tj. 51% podíl. Později se ještě Radioslavia vynasnažila vystrnadit nevídané spolupodílníky požadavkem, aby se celá částka podílu ve výši Kč 245 000, připadající na skupinu ing. Svobody a red. Čtrnáctého, složila najednou, a to ve velmi krátké době (z propagačního letáku, který red. Čtrnáctý posílal novinářům, víme, že po nich žádal, aby svůj podíl složili u něj „do tří dnů“). Vyřešilo se to nakonec velkorysou půjčkou od jedné zcela nezajímavé osoby. Po celou dobu tohoto nesnadného jednání zastupoval Radioslavií její ředitel JUDr. L. Šourek, neboť ing. Strnad, ač sám člen správní rady Radioslavie, musel vystupovat v roli „objektivního arbitra“.

Předpokládám, že za těchto okolností nebyly vztahy mezi Radioslavií, představované dr. Šourkem na straně jedné a skupinou red. Čtrnáctého a ing. Svobodou na straně druhé příliš přátelské a že osoba dr. Šourka v úloze předsedy nové společnosti byla pravděpodobně pro většinu účastníků zakládající valné hromady nepřijatelná. Vždyť podle jmen uváděných dr. A. Burdou bylo z podílníků nové společnosti přítomno na ustavující valné hromadě sedm novinářů, vedle nich pak už jen ing. Svoboda, dr. Šourek a notář. Radioslavia jistě mohla prosadit dr. Šourka

převahou svých 51 %. Pro druhou stranu však mluvil nejen počet účastníků, ale i nebezpečí mediálního tlaku. Snad proto nabídla Radioslavia ruku ke smíru a vyhnula se neúměrnému dráždění „představitelů tisku“ návrhem, aby se předsedou jednatelského sboru stal ing. Richard Gemperle. Radioslavia tím nijak netratila. Také ing. Gemperle byl členem správní rady Radioslavie. Zastupoval tam svou firmu Českomoravské elektrotechnické podniky (Křižíkovy závody), která byla jedním ze spoluzakladatelů Radioslavie. A právník dr. Šourek měl v kapse jistě dost kliček, jak brzo dosáhnout potřebné výměny.

Tato teorie nijak nepopírá zásluhy dr. Šourka „o právní a obchodní zakotvení společnosti, o získání zájmu a podpory na rozhodujících místech“, jak to formuluje dr. Patzaková. Dr. Šourek dokázal provést rozhlas mnoha úskalími i tlaky po stránce právní a mnohdy i programové a politické. A nebyly to tlaky o nic menší, že v jakých se dnes zmítá např. Česká televize. Vedení rozhlasu se chovalo kavalírsky ke svým zaměstnancům i poskytováním sociálních výpomocí a půjček, ve 30. letech založilo dokonce vlastní tzv. Masarykův důchodový fond. Mnichov a konec „první republiky“ znamená i konec éry JUDr. Ladislava Šourka. „Druhá republika“ a její vláda Rudolfa Berana dr. Šourka právě pro jeho „férový“ postoj odvolává a do čela jednatelského sboru staví Beranova člověka, dr. Jindřicha Dobiáše.

Je proto správné, jestliže mluvíme o dr. Šourkovi jako o jednom ze tří zakladatelů první československé rozhlasové společnosti nebo že od samého začátku věnoval všechny své síly rozmachu rozhlasového vysílání u nás. Nemůžeme však po pravdě tvrdit, že „od samého začátku stál v čele rozhlasové společnosti“, nemůžeme spojovat jeho funkci předsedy s datem ustavující valné hromady dne 7. června 1923, tím méně si pak nemůžeme vymýšlet, že na ustavující valné hromadě byl předsedou jednatelského sboru zvolen JUDr. Ladislav Šourek.

Období, kdy stál v čele jednatelského sboru ing. Richard Gemperle, je pouhou několikaměsíční (snad) epizodou. Její délku se zatím nepodařilo stanovit. Přesto nemůžeme jeho roli vymazat. Reprezentoval rozhlasovou společnost v jejím nejchoulostivějším období, kdy se koncesionáři počítali na prstech jedné a pak druhé ruky. Stvrzoval svým podpisem její doklady, její hospodaření. Přitom jeho hlavním posláním dál bylo ředitelské postavení v Českomoravských elektrotechnických podnicích.

Vzdejme všem rozhlasovým pionýrům čest za dílo, které po sobě zanechali.

Mgr. Jiří Hraše

VKV, RPD a Čs. rozhlas

Opravník omylů 4

1. ledna 2000 uběhlo právě padesát let od zahájení pravidelného vysílání na velmi krátkých vlnách na území naší republiky. Výroba přístrojů s příjmem VKV se však nedostala do státního plánu a vysílání bylo po necelých dvou letech zastaveno. Posлуhači museli na kvalitní VKV signál čekat ještě téměř dalších deset let.

Rozhlasové vlnění¹⁾

Tato informace Týdeníku Rozhlas je poněkud komplikovaně zamotaná. V roce 1950, pravda, se nějaké vysílačky VKV vyskytovaly na čs. území, ale nebyly určeny pro veřejné vysílání. I když je třeba připustit, že vysílání na VKV (velmi krátkých vlnách) někdy začít muselo, nebylo to 1950. Je také pravda, že se dlouho nevyráběly přístroje s příjmem VKV, jenže nebylo kvůli tomu zastaveno vysílání (pokud mě paměť neklame, rozhlasové vysílání bylo zastaveno až v srpnu 1968 rozhodnutím Karla Hoffmanna, a to ne docela úspěšně). Počítáno od roku 1950, čekali skutečně posluchači na VKV 10 let, a to v Praze, jinde ještě déle. Řeč uvedené informace je, jak praví Shakespeare, jako zdrchaný řetěz: nic přetřháno, ale všecko zašmodrcháno. Pokusme se ten řetěz rozplést.

Především upřesníme pojem VKV: velmi krátké vlny můžeme vymezit jako „kmitočtové pásmo (cca 30–300 MHz), využívané k terestriálnímu vysílání FM rozhlasu a televize.²⁾ Přitom je třeba dodat, že „terestriální vysílání... označuje se též jako vysílání pozemské, které se odlišuje od družicového či drátového (kabelového) přenosu signálu.“²⁾ Na družicové vysílání jsme v r. 1950 neměli pomyslení, ale jiné to bylo s drátovým přenosem. K němu se hned dostaneme, ale napřed se pokusíme rozluštit vysílání VKV v roce 1950. Objevilo se v souvislosti s lyžařským mistrovstvím republiky – Tatranským pohárem 25. až 26. února při přenosech z Tatranské Lomnice. „Ve všech reportážích se dobře uplatnily mobilní vysílačky na velmi krátkých vlnách s frekvenční modulací, obsluhované technickou rozhlasovou osádkou z Prahy.“³⁾ Označení mobilní tu má klíčový význam. Nešlo tedy o výstavbu rozhlasových stožárů pro šíření signálu po republice, ale o operativní reportážní přístroje. „Používání reportážních vysílaček bylo velmi žádané a budilo obdiv reportérů z okolních států, kde ještě v rozhlasu zavedeny nebyly.“³⁾ Reportážní vysílačky byly vlastně jakýmsi prodloužením rozhlasové linky, přiblížením cesty informace až k místu činu. Na témže základu už r. 1928 vysílal Radiojournal reportážní přenos z XV. ročníku závodu Primátorských osmiveslic: motorový člun, který sledoval závodníky, byl vybaven několikowattovou vysílačkou a anténou, jeho signál

byl zachytáván na vltavském břehu v budově Yachtclubu a odtud telefonní linkou putoval na vinohradské (v Národním domě) pracoviště rozhlasu a dále do strašnického vysílače.⁴⁾ Nešlo přirozeně o VKV, vysílačka na člunu tvořila most s pevninou na vlně 230 m. Pokud jde o reportážní vysílačky z roku 1950, osvědčily se brzy také podobným způsobem jako člun – totiž v pohybu. V reportáži z průvodů 1. máje 1954 se uplatnil také pohled shora, z letadla nad Prahou, Brnem a Ostravou. Signál vysílaný z paluby letounu přijímaly ve všech třech městech rozhlasové stanice a zprostředkovaly jej do vysílání. „Obrazy shromaždišť a průvodů s výše měly ohlas u posluchačů.“³⁾

Čtyřlétý odstup nás zároveň přiblížil ke skutečnému vysílači VKV. „V roce 1954 uvedly Spoje na Petříně do zkušebního provozu první vysílač s kmitočtovou modulací na VKV československé výroby (Tesla) v pásmu 66–77 MHz o výkonu 0,8 kW.“³⁾ Tady je třeba podtrhnout slova zkušební provoz nebo také průzkumný provoz. Nešlo tedy o žádný programový zájem, nešlo ani o orientaci na posluchačskou veřejnost. Smyslem pokusu bylo jen ověření technických parametrů. „Zpočátku se vysílala reprodukováná hudba – na přání těch, kteří Spojům napsali, že vysílání VKV zachytili. Později byl do vysílače zapojen program národního okruhu Praha.“³⁾ Začínalo se tedy stejně jako ve zkušebním provozu francouzského nebo německého rozhlasu v první polovině 20. let: reprodukovánou hudbou a pokusným ověřovacím příjmem. A to na jediném vysílači s lokálním dosahem. Malý dosah vysílače, charakteristický pro VKV, je tady velmi důležitý. Síť vysílačů předpokládá hustotu, která si vynucuje mimořádné náklady. A v tom je právě háček. V 50. letech tak nákladný a náročný projekt neměl šanci.

Kdykoli a kdekoli (to platí dodnes) chybějí argumenty, hledá se nepřítel. Chyběl-li ekonomická síla, spoří se na všem až na vojenské a obranné náklady. Padesátá léta nesou takové znaky, hned první rok je výrazně předznamenává. V únoru 1950 jsou z KSČ na zasedání ÚV vyloučeni V. Nový a M. Reiman, v březnu je V. Clementis zproštěn funkce ministra zahraničních věcí, v dubnu nahrazuje A. Čepička ve funkci ministra gen. L. Svobodu, v měsíci květnu je zřízeno ministerstvo národní bezpečnosti a zahájena kampaň za odhalování projevů buržoazního nacionalismu (Clementis, Husák, Novomeský), v červnu omezila ČSR hospodářské styky se Západem a v souvislosti s válkou v Koreji začala pracovat na zvýšení obranyschopnosti republiky, byl zahájen proces se „skupinou“ M. Horákové. Rok nato únorové zasedání ÚV KSČ projednávalo „případ“ O. Šlinga, M. Švermové ad. a růst národního hospodářství se orientoval přednostně na

těžký průmysl.⁶⁾ To nebyla doba na „luxusní“ starosti o kvalitní zvukový signál, ale na opatření „branná a bezpečnostní“. Mezi ně patřil RPD.

RPD – rozhlas po drátě – přišel na pořad dne na počátku tohoto desetiletí. „První počátky rozhlasu po drátě jsou – po dobu asi jednoho roku – spojeny s místy Unhošť a Na zelené lišce v Praze.“⁵⁾ Podle údajů studentské práce^{5a)} je třeba oddělit rok Zelené lišky od roku Unhoště. V roce 1951 začalo pokusné vysílání na Zelené lišce: šlo o technické ověřování tzv. drátáku. Po úspěšném výsledku technicko-provozních zkoušek bylo rozhodnuto o druhé fázi pokusu, takřka již sociologické. 1. května 1953 bylo v Unhošti u Prahy zavedeno průzkumné vysílání RPD. Obec byla vybrána k ověření poslechovosti proto, že zde „žila polovina dělníků a polovina rolníků“.³⁾ Po zhodnocení pokusu byl RPD uznán za potřebný.^{3a)} Hlavním cílem celé akce bylo, „aby podle vzoru SSSR byl zajištěn nerušený poslech i v případě vojenského ohrožení ČSR“.³⁾ Příštího roku, opět 1. května, „byla zahájena celoplošná výstavba základní sítě RPD a základní síť ukončena v roce 1958“.³⁾ Proti síti VKV vysílačů to byla výstavba lacinější a hlavně neskonale – z hlediska obrany státu – důležitější.^{5b)} Ukončení výstavby znamená, že „ke konci roku 1958 připadá na 1000 obyvatel již 19 koncesí a 31 zapojených reproduktorů rozhlasu po drátě“.⁵⁾ Skříňky s nepříliš kvalitním reproduktorem vysílaly bezporuchově (ale také nevolitelně!) daný program z okruhů Čs. rozhlasu.

V průběhu 50. let nastaly významné změny. Vzdor tomu, že se naplánované hospodářské úkoly ukázaly přehnané, vykázala statistická čísla v desetiletí zvýšení společenského produktu, národního důchodu i produktivity práce na dvojnásobek. Spotřeba na obyvatele také vzrostla, ale (přiměřeně!) o něco méně: 1,5x. To jsou úspěchy, které se v prvním roce dalšího desetiletí, tedy 1960, projeví kroky proti letům padesátým nesrovnatelnými. V dubnu 1960 ÚV KSČ schválil opatření ke zvýšení životní úrovně obyvatelstva a návrh nové (socialistické) ústavy, v květnu NS schválilo zákon o NV, který zvýšil jejich pravomoci, a konečně v červenci jednak celostátní konference KSČ konstatovala vítězství socialismu v zemi, jednak NS schválilo socialistickou ústavu.⁶⁾ Nastal čas realizovat některé technicky i programově náročnější – a také nákladnější – záměry. Jak se brzy ukázalo, s těmi náklady to ani v této době nebylo bez problému.

Lapidárně lze konstatovat, že „vybudování základní sítě vysílačů na velmi krátkých vlnách se uskutečnilo v letech 1960 až 1964“³⁾. Od základní sítě ovšem k úplnému pokrytí území signálem VKV je ještě kus cesty a námahy. Ale co víc: zároveň s budováním vysílací sítě je třeba řešit také otázku programu na tomto okruhu, otázku zásobování novými (nikoli lacinými) přijímači a získávání posluchačů pro nové vlny. Tedy nejméně čtyři problémy současně. Částečně tuto situaci zachycuje zjištění, že „přijímače s pásmem VKV se u nás těžce prosazovaly, a tak rozhlas pravidelně propagoval přednosti tohoto vysílání, směřované na posluchače, ale i na výrobce přijímačů“.³⁾ Formulováno méně elegantly: „Minister-

stvo zahraničního obchodu vytrvale dováželo na náš trh přijímače bez VKV, monopolní Tesla tvrdila, že drahý přijímač neprodá (kdyby ho vyrobila!), a spoje instalovaly vysílače VKV s pravidelným zpožděním, od kopce ke kopci.“⁷⁾

Tady jsou ty nevyrobené přijímače^{7a)}, ale také nepostavené vysílače a vzdor hospodářskému plánu chaos názorů a zájmů. 1960 začal tedy vysílat VKV vysílač Praha. Tedy: jako lokální vysílač s výběrem „vážnějších“ pořadů z dalších stanic. Tj. ten tzv. výběrový program se na stanici objevuje jen ve večerních hodinách. V roce 1962 už přesáhla možnost poslechu pražský kraj a „výběrový program“ večerních hodin dostal název Československo II. Přes den se na jeho vlně od 9.00 vysílal program Prahy a pro jižní, západní a severovýchodní Čechy program Československo I, který tam nebyl slyšitelný. Informace rozhlasového týdeníku končí slibem: „Významné zlepšení šíření programu na VKV nastane od července t. r., kdy bude dána do provozu druhá síť vysílačů VKV, která umožní vysílání programu Československo II po celém území naší republiky.“⁸⁾ Skutečnost nebyla zdaleka tak růžová. Ještě v polovině šedesátých let program VKV řešil základní otázky své existence. Teď ale nastala příležitost k diferenciaci tří rozhlasových programů. „Vertikálně“ byly programy rozděleny podle způsobů poslechu. „Jeden – s celostátní slyšitelností (i na Slovensku) měl začít s častým zpravodajstvím, druhý ‚národní‘ program Praha a Bratislava měl plnit úlohu rodného programu, třetí výběrového pro užší zájmové skupiny.“⁹⁾ Horizontální členění v denním čase mělo orientovat program na optimální skupiny zájemců podle jejich možnosti poslechu. Nejmladší stanice VKV, ta „třetí“ stanice, které se od konce roku 1964 začalo říkat Třetí program, dostala s novým názvem také vlastní redakční skupinu. Už nejen hudební pořady nabízely náročné skladby v mimořádné kvalitě, ale redakce či lépe Programová skupina Třetího programu (ČS II) tento nárok vztáhla na všechny pořady. „...lovila posluchače a vedla je k tomu, aby obětovali prostředky a pořídili si přijímače s pásmem. Programová skupina s minimálním počtem židlí obhospodařovala tehdy nezvykle vysoké procento vysílacího času pořady vlastní proveniencí. Redaktoři byli obklopeni externími spolupracovníky.“⁷⁾ Gramotingltangl, pořad pro fonomatéry-lovce zvuku Halali nebo Antická knihovna se staly pojmy a jejich inspirace vedla k organizaci fanoušků Semaforu, k založení HIFI klubu a vydávání Antické knihovny. Všeho do času: po srpnu byla PS Třetího programu rozehnána. Dědickým právem navázala na program pro náročného posluchače stanice Vltava. Tak je to ve skutečnosti s vysíláním VKV, nedostatkem přijímačů, záměry let padesátých a možnostmi let šedesátých.

Prameny a poznámky:

- 1) Týdeník Rozhlas 5/2000
- 2) Šmíd, M.: Stručný slovník elektronických médií, Praha, Karolínium 1995
- 3) Kazda, M.: Souhrn technické činnosti od začátku rozhlasového vysílání v ČSR, rkp 1995. Upřesnění technických údajů v rozhlasové technice, rkp 1995

- 3a) Neoficiální motivace volby Unhoště, jak mě upozornil dr. Běhal, může být shledána ve skutečnosti, že vedoucí technik ČsRo Rudolf Šervcl byl z Unhoště a stal se jakýmsi garantem akce. „Organizoval výstavbu a rozvod prvního čs. uzlu rozhlasu po drátě v místě svého trvalého bydliště v Unhošti (okr. Kladno) a organizoval informace o kvalitě jeho prvního pokusného vysílání.“ (Běhal, R.: Kdo je kdo, Praha, SRT)
- 4) Patzaková, A. J.: 10 let československého rozhlasu, Praha, Radiojournal 1935
- 5) Hašek – Šulc: Čs. rozhlas a Čs. televise v číslech, Praha, Čs. rozhlas 1960
- 5a) Tuháček Michal v diplomové práci, obhájené ve školním roce 2000/01
- 5b) K tomu: velkým propagátorem RPD byl politický pracovník a novinář Jaromír Hřebík, od 1952 náměstek předsedy Čs. rozhlasového výboru, od 1953 šéf domácího vysílání a 1958–59 ústřední ředitel ČsRo. „Vystupoval vždy jako úzkostlivý vykonavatel stranických příkazů“ a „pokoušel se do Čs. rozhlasu a jeho organizace přenést metody práce sovětského rozhlasu.“ (Běhal, R.: c. d.) Rád dramaticky vyprávěl o občanech obleženého Leningradu, kteří byli bez spojení, bez tepla, bez zásob a beze světla, ale rozhlas po drátě jim stále ve sklepích vysílal.
- 6) Dle: Čs. dějiny v datech, Praha, Svoboda 1987
- 7) Pour, J. in: Bílá místa rozhlasové historie, Praha, SRT 1999
- 7a) Komplikace v dovozu přístrojů s pásmem VKV působilo rozlišení pásem v důsledku studené války na východní a západní normu. ČSSR vysílala v pásmu VKV 1 (tzv. východní normě OIRT, zavedené 1964), zatímco západní svět v pásmu VKV 2 (tzv. západní normě CCIR). Přístroje dovezené ze zahraničí nebyly u nás k použití, dokud se nezačaly za hranicemi vyrábět přístroje pro import do naší republiky s „východní“ normou a neobjevily se také přijímače z NDR.
- 8) Týdeník Rozhlas, leden 1962
- 9) Běhal, R. in: Bílá místa rozhlasové historie, Praha, SRT 1999

Mgr. Eva Ješutová František Gel (1901–1972)

Před 100 lety, 18. září 1901, se v Albrechticích v okrese Bruntál narodil František Gel. Osobnost půl století nerozlučně spojená s vývojem české žurnalistiky. Reportér, redaktor, válečný zpravodaj, diplomat, spisovatel, překladatel, pedagog a především vynikající člověk.

Vlastním jménem se jmenoval František Feigel, publikoval pod zkratkami -gel-, -fšf-, -eg-, -angelsk-.

Po maturitě na prostějovském gymnáziu absolvoval jednorozhodný kurz obchodní akademie a stal se korespondentem Všeobecné bankovní jednoty v Brně. Nudné úřednické povolání opustil při první příležitosti, k čemuž využil právnických znalostí, které získal od svého otce soudce. Po krátkém „výletu“ do Vídně nastoupil prezenční vojenskou službu v Brně a po jejím skončení se dal zapsat na studium práv na Masarykově univerzitě v Brně. Jeho další životní dráhu předurčila po necelých dvou semestrech studia na první pohled bezvýznamná noticka Rudolfa Těsnohlídka v Lidových novinách o vyprodaných vstupenkách na soudní proces s Hildou Hanikovou. Po neúspěšném pokusu získat vstupenky u prezidenta Zemského soudu objevil, bloumaje Brnem, ve výkladní skřini knihkupectví na České ulici začínající časopis Soudní síň. Na první straně byla výzva čtenářům, aby upozorňovali na zajímavá soudní přelíčení. F. Gel okamžitě nabídl svou spolupráci na soudním přelíčení s H. Hanikovou a obratem dostal akreditační dopis. Pod reportáží Hildegarda Cecilie Hanikové se v časopise Soudní síň dne 14. března 1924 objevila poprvé značka -gel-. Kromě rozsáhlé a podrobné informace o procesu přinesla i kritický rozbor zaujaté a neobjektivní atmosféry, takže na dvou místech zasáhla cenzura.

Na jaře r. 1924, po třech měsících působení v Soudní síni, požádal F. Gela renomovaný soudnickář brněnské redakce Lidových novin Rudolf Těsnohlídek, aby jej zastupoval v době dovolené. Za necelých osm týdnů otiskly Lidové noviny 103 Gelovy příspěvky soudního zpravodajství. V létě r. 1924 se stal redaktorem LN a po krátkých zastávkách v regionálních redakcích v Liberci a na Hané přesídlil jako redaktor do pražské redakce. V Lidových novinách setrval devět let, podstatně rozšířil své žánrové i tematické spektrum. Publikoval entrefilety, zpravodajské materiály, zprávy, vědeckopopulární články, reportáže, sloupky.

V r. 1933 opustil Lidové noviny a následoval šéf-redaktora K. Z. Klímu do vydavatelství Melantrich, kde k zavedené zkratce -gel- přidal -fšg- a -eg-. V době narůstajícího ohrožení fašismem se orientoval ve svých příspěvcích na posilování národního sebevědomí a boj proti fašismu. Po vyhlášení protektorátu opustil (po několika neúspěšných pokusech) okleštěnou republiku. Přes Maďarsko, Jugoslávii a Střední východ se dostal do Marseille a v r. 1940 se stal vojenským zpravodajem u 1. československé divize Čs. armády ve Francii. Po kapitulaci Francie se dostal

do Anglie a působil v informačním odboru ministerstva zahraničních věcí exilové vlády. Zasadil se o vytvoření funkce vojenského redaktora v čs. zahraniční armádě, v této funkci pak působil u čs. tankové jednotky, s níž se r. 1944 dostal do Dunkerque, kde zůstal až do května 1945.

Po návratu do Prahy jej šéf Rozhlasových novin Čs. rozhlasu Jiří Hronek získal pro práci v rozhlase. Ještě téhož roku byl vyslán jako zvláštní zpravodaj Čs. rozhlasu do Norimberku, kde se konal proces s válečnými zločinci. I přes obrovské technické potíže dokázal F. Gel zajistit pro Čs. rozhlas nejrychlejší zprávy z procesu. Z jeho průběhu odvysílal na 800 zpráv, které získaly obrovskou sledovanost. Po návratu z Norimberku stál František Gel u zrodu jednoho z nejvýznamnějších rozhlasových projektů té doby – Bílé kroniky. Na jejím počátku byla desetiminutová poznámka, ve které uvedl příklady občanského a pracovního hrdinství, citované z dopisů posluchačů. Reakcí na závěrečnou výzvu, aby posluchači napsali o obdobných případech, byla obrovská záplava dopisů. A tak se od konce r. 1946 do poloviny r. 1948 stala Bílá kronika nedílnou součástí Rozhlasových novin, i když v nich neměla pevné místo.

Po únoru 1948 musel František Gel z politických důvodů redakční práci opustit. Překážkou pro další práci byla především jeho „západně vojenská minulost“. Dlouhého trvání nemělo ani jeho působení diplomatické, byť pro tuto funkci měl ty nejlepší morální i odborné předpoklady – smysl pro systematickou a pečlivou práci, dokonalé společenské vystupování, schopnost pregnantně formulovat a vyjadřovat myšlenky, znalost angličtiny, němčiny, francouzštiny, latiny, řečtiny a částečně španělštiny. V té době však v ČSR podstatně důležitější byly předpoklady politické. A tak vždy po půlroce působení ve funkci prvního tajemníka velvyslanectví v Anglii a ve Francii k 31. červenci 1949 skončilo jeho povolání diplomata a vrátil se do Čs. rozhlasu. Krátce pracoval jako redaktor Rozhlasových novin, od ledna 1951 převzal vedení programového týdeníku Náš rozhlas. Odtud po 14 týdnech přešel do funkce vedoucího tvořícího se dokumentačního oddělení a za krátký čas vedl oba útvary, dokumentaci i týdeník, současně. Od roku 1952 se však u něj začaly projevovat značné zdravotní obtíže jako následek španělské chřipky prodělané v r. 1918. K 1. březnu 1953 byl poslán do invalidního důchodu. Navzdory zdravotnímu handicapu právě v tomto období vytvořil své vrcholné dílo – rozhlasová pásma. První z nich, Odkud se vzali Černoši v Americe, bylo odvysíláno v rámci mezinárodní rozhlasové výstavy MEVRO 18. září 1949. Do května 1963 odvysílal rozhlas 53 Gelových pásem, věnovaných historii a vědě. Popularizoval v nich vědecké objevy a přibližoval velké osobnosti, formou vyprávění komponovaného pro jeden hlavní hlas a hlasy průvodní. Ve všech jeho pásmech je patrná úcta k člověku a výsledkům jeho díla. Nepostrádají ani patřičnou dávkou pozitivního patriotismu zdůrazňováním tradice

i současnosti české vědy (Jaroslav Heyrovský, Bedřich Hrozný, dr. Jan Janský, bratřenci Veverkové a další). Ke každému z pásem soustředil F. Gel ohromné množství faktografických materiálů. Některá z nich byla následně zpracována i do podoby knižní – Internacionála a Marseillaisa, dvě vítězné písně, 1951, podruhé jako Hlas vzdoru, 1971, pásmo o L. Pasteurovi jako Přemožitel neviditelných dravců, 1959, v přepracovaném vydání pod názvem Syn Napoleonova seržanta, 1972, Bratr Oldřich, Čech z Furlánska, 1962, a další.

Opomenout nelze ani překladatelskou činnost, již se František Gel věnoval od 20. do 70. let. Do češtiny přeložil mimo jiné díla M. Twaina Dobrodružství Huckle-

berryho Finna a Dobrodružství Toma Sawyera (1935), Princ a chudás (1957), Yankee z Connecticutu na dvoře krále Artuše (1957), E. M. Remarquea Cesta zpátky (1932), A. C. Doylea Pes baskervillský (1958) a R. Gordona Doktor v domě (1969) a Doktor na moři (1971).

Od r. 1957 působil i jako pedagog na Univerzitě Karlově při výchově budoucích novinářů. Roku 1962 se habilitoval a v roce 1968 získal profesuru. Počátkem následujícího roku byl nucen odejít do penze. Měl ještě mnoho plánů, které již nestačil uskutečnit. Zemřel 17. října 1972 v Praze. Dílo, které po sobě zanechal, jej řadí k nejvýznamnějším českým novinářům 20. století a nejvýznamnějším rozhlasovým tvůrcům.

František Gel

Já, bratr Oldřich, Čech z Furlánska

Život a posmrtné osudy prvního Čecha, jenž poznal Čínu, prvního Evropana, jenž prošel Tibetem, a prvního cestovatele, jemuž Země zakryla Polární hvězdu.

Hlasy: Vypravěč
Kronikář
Líbezná žena
Komentátor
Epizodní hlasy: Hysterická čtyřicátnice
Důstojník královské stráže na
Hradě pražském

17. 5. 1958

Trvá 57:30

Prosby režii:

- 1) Hlasy vypravěče a kronikáře musí být silně kontrastní, sic pásmo vyzní šedivě a bude nesrozumitelné.
- 2) Mezi slova „Oldřich“ a „Čech“ patří všude zřetelná, důrazná césura, aby ani nepozorný posluchač nemyslel, že Čech je Oldřichovo příjmení. Jedinečnost a pýcha případu je v tom, že jde o Čecha po stránce národnostní.

Děkuje: autor

Hlášení: Pásmo, jež nyní uslyšíte, pásmo nazvané „Já, bratr Oldřich – Čech z Furlánska“, bylo sice natočeno před několika málo dny. Napsáno však bylo v podstatě před šesti stoletími. Před 628 lety! A v tomto vysílání zazní poprvé vůbec v české řeči dílo, jež kdysi po latinsku napsal o své cestě do Indie, do dálné Asie a do Indonésie syn Přemyslova vojáka, český syn Čecha v expediční armádě krále Přemysla Otakara II. slavné paměti.
(Mohutný, majestátní a doznívající gong)

Vypravěč: Jednoho zimního dne jeden starý reportér listoval v zajímavé knize. Byl to se-

znam rukopisů - středověkých rukopisů, které chová Národní knihovna pařížská. Dávni francouzští králové nebyli žádní literáti – vždyť kmoť našeho velevzdělaného Karla IV., francouzský král Karel zvaný Sličný, neuměl číst ani psát. Francouzští králové tedy nebyli žádní knihomoli a řídili se spíš heslem cikánského barona (vypravěč mírně popěvuje:)

Já v psaní ani v čtení
jsem neměl zalíbení... /ad lib.

- - pařížští panovníci tedy nebyli žádní kniho- ani „milové“, ani „molové“ – ale knihy se tenkrát nosily, pařížská móda předpisovala mít svazky a svitky pergamenů - - a tak ta nynější pařížská Národní knihovna zdědila po středověké monarchii a po středověkém feudálním panstvu nesmírné bohatství vzácných rukopisů. (Odmilka)

Říkat si v takovém inventáři veliké knihovny je pro reportéra napřed zajímavé, pak vzrušující a nakonec jde člověku hlava kolem. A zrovna, když se tomu člověku jeho hlava vydala na tu cestu kolem – v tu chvíli jeho pohled magneticky přitahovaný padl na slovo: Bohémi - - to jest: Čecha. Nebyl to optický klam. Pod číslem Latinus 2584 bylo v seznamu zřetelně vytištěno: Frátrix Odóricí bohémi de fóro júlií deskripcio parcium Orientálium. To jest: Bratra Oldřicha – Čecha z Furlánska, Popis krajů východních. (Odmilka) A jako u ostatních „položek“ seznamu byla i u tohoto čísla Latinus 2584 otištěna první věta rukopisu „Ego, fráter Odóricus Bohémus dé Fóro Júlií...“, jež praví:

Kronikář: Já, bratr Oldřich – Čech z Furlánska...
(Stejný gong jako předtím)

Vypravěč: Nikomu jistě netřeba říkat, jak taková věc chytí člověka za srdce – a novináře ještě navíc za mozkový závit reportér-

ský. (Odmilka) A tak starého novináře, jenž si četl v tom inventáři té pařížské Bibliothéque Nationale (biblioték nasjonal), zachvátila lovecká horečka, posedla touha zvědět, kdo byl ten Oldřich, Čech z Furlánska, jenž před vynálezem knihtisku popsal východní kraje světa. Kam se až dostal? Co viděl? Kdo to propána vůbec byl, ten Zikmund Hanzelka čtrnáctého století? A jak to přijde, že Čech má přídomek „z Furlánska“, když Čechy jsou v Čechách a Furlánsko v severní Itálii? - - Tisíc otázek, nula celá nula desítky odpovědí.

Žena (soprán): Všechno se nakonec vysvětlilo – po novinářsku. A protože novinářská výrobní tajemství nemusejí být střežena, ba nemají být střežena, nebudíž zde zatajeno, že slyšeli český novinář slovo „dávný rukopis“, vybaví se mu okamžitě jméno „Urbánková“. Plným jménem a titulem doktorka Emma Urbánková, přednosta rukopisného oddělení pražské Universitní knihovny. (Odmilka.) Vůbec a souhrnně řečeno, není asi na světě mnoho měst, kde se reportáže dají dělat tak spolehlivě jako v Praze, protože není na světě vědního oboru, jenž by v Praze nebyl zastoupen představitelem světové úrovně. V oboru manuskriptů je to doktorka Urbánková. I zní adresa prvního dotazu po pařížském rukopise: Praha – Klementinum, oddělení manuskriptů.

(Gong)

Vypravěč: Neoddávali jsme se iluzím, že by pařížská Národní knihovna půjčila pražskému novináři jen tak rukopis ze 14. století. Naděje byla tak malá, jako by si člověk chtěl vypůjčit pro děti na hraní Monu Lisu z pařížského Louvru. Což je naděje jaksi pouhým okem neviditelná.

Žena (soprán): „...ale opatříme vám z Paříže fotokopii,“

Vypravěč: řekla přívětivě doktorka Urbánková a slibu dostala. A zase můžeme celkově a souhrnně říci, že vztah českého vědeckého pracovníka k novinářství je překrásný: vítají – zřejmě upřímně a doopravdy – zájem o „tu jejich jedinou“, totiž vědeckou disciplínu a pomohou tomu novináři ochotně, rychle a ovšem spolehlivě. (Odmilka) V předminulém století básník Friedrich Schiller kdesi napsal: „Když králové staví, nadřou se povozníci.“ Neznal – ten velký básník a snělek –, jak se dnes dělají noviny, sic by to byl řekl opačně: „Když reportér píše – mají vědci moc práce.“ To množné číslo je namístě, protože mnoha lidí se musel reportér ptát. Pařížský rukopis například byl psán latinou, jakou jsme „prosím, ve

škole neměli“ – ale Československá akademie věd „Kabinet pro studia řecká, římská a latinská“ a jeho pracovnice doktorky Schmiedová a Svobodová pomohly se slovíčky té středověké mezinárodní dorozumivací řeči.

Žena (soprán): Ten pařížský rukopis číslo 2584 byl potom věru jako ta láhev v arabské pohádce o duchu, o džinu v láhvi, kterou rybář vylovil z moře. Bylo poměrně snadné ji otevřít – ale pak z ní začal stoupat obláček, obláček rostl a byl z něho oblak a oblak nabyl podoby obra, jenž ze své nebetyčné výše shlížel na človíčka...

Vypravěč: Tak, přesně tak to bylo, neboť z rukopisu vystoupil! – osvobozen v Čechách po šesti stoletích ze zajetí cizích archivů – fantastický zjev: vysoký, štíhlý muž s bílým plnovousem, jenž rámuje tvář sluncem sežehlou a ošlehanou vichřicemi pouští i moří – štíhlý, vysoký, trochu schýlený muž v sešlém hnědém hábitu, s poutnickou holí v jedné ruce a s dřevěnou miskou v druhé. Dívá se na nás velkýma moudrýma očima, jež viděly Džingischánova vnuka na dračím trhu čínských císařů v Pekingu, jež hleděly na tibetskou Lhassu v době, kdy ještě nebylo odvěké dynastie dalajlamů, očima, jež si všimly, že na střední Sumatře už není vidět Polární hvězdu – kterýžto Oldřichův poznatek prý přesvědčil Kryštofa Kolumba o kulatosti Země. A dodal mu odvahy k historické plavbě... (Vážná, ne dlouhá hudba)

Vypravěč: Tak jsme tedy už pomalu věděli, kde všude byl ten Oldřich – Čech, ale ještě jsme nevěděli, proč se jmenuje z Furlánska. S tímto problémem se novinář obrátil do naší Národní knihovny, na vedoucího Retrospektivní bibliografie Evžena Lukeše. Jeho odpověď měla nakonec formu rance knih. Některé byly z pražské Universitní knihovny, té úžasné instituce, před kterou bychom vážně měli smekat, když ji mjíjme, některé byly z Vídně. A všechny se týkaly střední Evropy, jaká byla ve třináctém a čtrnáctém století. A tak se začal tvářnit obraz toho bratra Oldřicha – Čecha z Furlánska. A příběh jeho přídomku začíná v Praze někdy kolem roku 1230, kdy Oldřich ještě dávno nebyl na světě a kdy zde vládl král Přemysl Otakar I., příběh začíná pohádkově – líbeznou pohádkou, která by byla pěkná, i kdyby nebyla historická. Zde tedy je ta pohádka o zakletém princí a přestrojené princezně. Vděčíme za ni Janu, opatu Viktinskému, jenž ji zaznamenal – je tomu více než půl tisíciletí...

- Kronikář: Dcera krále Českého Přemysla zvaného Otokar...
- Vypravěč: ...zaznamenal Jan Viktrinský z Korutan v „Kronice určitých dějin“...
- Kronikář: Dcera krále českého, urozená panna jménem Jitka Bohuslava ve zvyku mívala o dnech obzvláště svátečních hostiti na hradě Pražském lidi chudé i pocestné, kteří právě dleli v sídelním městě otce jejího. Na znamení křesťanské pokory pak Jitka Bohuslava Přemyslovna hostím sama před jídlem i po hostině nad měděnicí vodu na ruce lila, aby hodovníci umýti se mohli, sama pomáhala krmě na stůl nositi a veselo bývalo...
(Stahovat)
- Kronikář: ...a při těchto „hostinách chudých hostí“...
(Stáhnout úplně a vyjet s hlukem středověké hostiny včetně „guslara“, případně s nějakou – ale krotkou – středověkou písničkou. Hluk i pod další pasáž.)
- Komentátor: (Trochu, ale velmi mírně po způsobu žitého rozhlasového přenosu) Správně napsal Jan Viktrinský, že na „hostinách chudých hostí“ bývalo veselo – veselo je zde, jako v celém českém království, které se rychle křísí z těžkých ran minulých let – líbezná mladičká Jitka Bohuslava na zapřenou – v prostém šatě služebné děvečky po celou dobu pomáhala pečovat o četné, přčetné hosty...
(Kratičká odmlka, jako když se schyluje ke gólu, ale reportér ještě nemůže vědět, jak to dopadne – ale ovšem, prosím, napodobit jen náznakově!)
...teď nalévá vodu... nalévá vodu na ruce mladého muže v cizokrajné ha-zuce... něco se děje...
- Důstojník: (hromovým hlasem) „Stůj! Viselče nepoctivý! Zlodějskou rukou tvú oči ti vytknu! Chopte se ho!“
(Dupání ozbrojených strážů – trochu řinčení, spleť hlasů, obecný povyk. Lze rozeznat jenom slova „královna“ a „viselce“ a „na hrdle ztrestat!“)
- Komentátor: V jednom rohu dvorany došlo k jakémusi incidentu. Teď tam stojí neznámý mladý muž – pádné ruce několika vojáků na něm pevně spočívají. Velitel stráže drží pravé zápěstí zatčeného a zvedá jeho ruku. Je vidět, že cizinec má v ruce prsten, prostou zlatou obroučku, ale s velikým krásným drahokamem. Ukazuje se, že mladý, pohledný, ale chudě oblečený cizinec po celou dobu hostiny zamilovanými pohledy sledoval jednu z obsluhujících dívek – a když se hostina chýlila ke konci a dívka mu nad měděnicí lila na ruce vodu, stáhl jí s prstu tenký zlatý ráfek. Situace mladého muže je neutěšená, tím víc, že neumí česky. Mluví – jak se později ukazuje – slovincky nebo chorvatsky – zkrátka, svou mateřštinou se dušuje, že za prvé nevěděl, že na kroužku je drahokam, za druhé si tu děvečku zamiloval a je ochoten i za manželku ji pojmut.
- Důstojník stráže: (a po něm ostatní) Chacha!
- Důstojník stráže: (sólo) Tot' vpravdě veliká pro nás čest, ty viselče, že královnu naši chceš za choť pojatí!
- Komentátor: Byl na tom špatně, ten mladík, i když si pohrůžky velitele stráže přeložíme do nové češtiny. Když mu říkal, že mu „zlodějskou jeho rukou oči vytkne“, nemínil tím oslepení. Znamenalo to jenom, že mu do očí vytýká, že kradl. Horší to bylo s nadávkou „viselce“ – po našem šibeničnicku, což mohla být velmi realistická anticipace. Slovo „královna“ pak tehdy znamenalo: princezna. Bez ohledu na gramatiku a sémantiku – šlamastiku si cizinec nadrobil důkladnou a byli by ho patrně krátkou cestou oběsili, nebýt toho, že se domnělá děvečka královsky věru napřímila a řekla svým sladkým hlasem, co korutanský kronikář pečlivě zaznamenal:
- Žena (soprán): „Neubližujte mu, aniž ho vězněte. Zajistě jest to muž poctivý a urozený – neboť muž zlý a sprostý co živ by se toho byl neodvážil.“
- Komentátor: Znamenité, ba impozantní sebevědomí promluvilo z těchto slov mladé české princezny – a snad, snad šlo o oboustranný případ lásky na první pohled. Tak či onak, zatčený a zase propuštěný mladý muž se dozvěděl, že domnělá šenkýřova děvečka je ve skutečnosti princezna a sestra dánské královny Dagmar – Jitka Bohuslava se dozvěděla, že domnělý chudý pocestný je ve skutečnosti Bernart, princ korutanský, jenž cestoval po Evropě na zapřenou a na zkušenou, a další faktum potom je, že se ti dva mladí lidé brzo nato vzali a česká princezna se stala korutanskou vévodkyní.
(Svatební hudba)
- Vypravěč: Navzdory všem, kteří tehdy jistě říkali, že „to“ nebude dělat dobrotu, manželství se překrásně vydařilo – a když Jitka Bohuslava několik let po zlaté svatbě zemřela, truchlil po ní osmdesátiletý vdovec tak velmi, že osadu, kterou právě povyšoval na město, pojmenoval:

- Kronikář: Querimóniae vádus – to jest: Brod nářků.
- Vypravěč: A do dnešního dne se město Celovec jmenuje po německu na počest české princezny:
- Kronikář: Kla-gen-furt...
- Vypravěč: Klage, jak víme, je nářek – to „furt“ ovšem není naše slangové pořád, nýbrž spisovné: brod. Klagenfurt – Brod nářků. (Odmilka) Ty české princezny musely být ženy sličné, dobré a – moudré. Neboť sličnost sice lásku nápadníka podníti – ale jen dobrota a moudrost udrží lásku manžela. A tak vidíme, že sličná, dobrá a moudrá musela být i sestra této Jitky Bohuslavy – Dagmar, manželka dánského krále Valdemara. Dánové se k ní div nemodlili, dokud byla živa – a tvrdili, že neviditelné zvony začaly vyzvánět hrany, když umírala... (Odmilka) Kdo v Londýně navštíví Westminsterské opatství, korunovační chrám a Slavín Velké Británie, uvidí množství náhrobků, pod nimiž odpočívají králové a královny této říše. Sarkofágy nesou sochy zesnulých, skulptury v životní velikosti; mramoroví králové, mramorové královny leží nznak každý a každá na svém sarkofágu – mají i po smrti jakoby oddělené ložnice. S rukama na hrudi složenými tu leží – každý a každá sám a sám, sama a sama – s jedinou výjimkou: král Richard II. se dělí o desku sarkofágu se sličnou vidinou, se sochou mladé ženy. I tento král a tato královna leží nznak – ale drží se za ruce, něžně, láskyplně se drží za ruce už přes pět set let... a průvodce cizinců, ač neví, že jste Češi, načisto neprůvodcovským hlasem řekne: „Toto je král Richard II. – tak miloval svou ženu, že po její smrti dal srovnat se zemí palác, kde zemřela, a dal připravit tento náhrobek už také pro sebe – tak ji měl rád. My jsme ji ostatně všichni měli rádi a dodnes se jí u nás říká ‚good Queen Anne‘.“
- Žena (soprán): Ta „good Queen Anne“ – „dobrá královna Anna“ – to byla česká princezna Anna, dcera Karla IV., vnučka Elišky Přemyslovny, dobrá královna Anna, ochránkyně Jana Viklefa a úspěšná orodovnice za hladové vzbouřence Wata Tylera (tajlera).
- Vypravěč: Dagmar v Dánsku, Anna v Anglii – i Jitka Bohuslava v Korutanech ovlivnila světové dějiny. V lásce k České zemi vychovala svého syna, a syn – jmenoval se Oldřich – nezapomněl, ani když už sám byl vévodou a když Jitka Bohuslava, jak praví kronikář opat Jan...
- Kronikář: ...zemřela jest a pochována jest v Marce Slovanů v chrámu cisterciánů před oltářem svatého Jana Evangelisty. (Odmilka)
- Vypravěč: Oldřich nezapomněl – a když cítil, že se mu blíží smrt, odebral se v průvodu čelných šlechticů svého vévodství do Čech, za stříbrným a železným králem Přemyslem Otakarem II., jenž byl po matce jeho bratrance. Účelem návštěvy bylo zabezpečit vévodství korutanské – k němuž patřil i kus severní Itálie – pro případ Oldřichovy smrti před zmatky a před dlouhou, zhoubnou válkou, jaké vypukávaly kolem pozůstatosti po bezdětném panovníku. A tak se v prosinci roku 1268 sešli na korunním statku Poděbrady dva vladaři: Přemysl Otakar II., král český a vévoda moravský a rakouský se sešel s Oldřichem, vévodou korutanským, kraňským, štyrským a furlánským...
- Kronikář: ...furlánským...
- Vypravěč: ...a za souhlasu šlechty české i korutanské uzavřeli dne 4. prosince 1268 tuto smlouvu, zvanou „na přežití“:
- Kronikář: Kdo z obou panovníků druhého přežije, zdědí říši toho druhého. (Hluboký gong)
- Vypravěč: Byla to smlouva, která zdvořile šetřila prestiže Korutanských tím, že tu ponechávali možnost, aby se případně Oldřich Korutanský stal králem českým. Byla to arci možnost jen teoretická – protože Oldřich byl starší člověk, těžce nemocný, a Přemysl Otakar II. byl zdravím a energií kypící čtyřicátník – bohatýr, kolem něhož na bojištích rychle vznikalo vakuum. A právě s tou silou a mocí a s armádou Přemysla Otakara počítal Oldřich Korutanský: bude to dědic, jenž rychle skoncuje s případnými samozvanými nápadníky korutanského trůnu a uchrání zemi dlouhých válek.
- Žena (soprán): Pouhých deset měsíců uplynulo od poděbradské smlouvy o přežití, když vévoda Oldřich, syn Jitky Bohuslavy, skutečně zemřel. Přemysl Otakar II. se automaticky stal vévodou korutanským, kraňským a štyrským a pánem Furlánska v Itálii.
- Kronikář: Pánem Furlánska v Itálii. (Gong)
- Vypravěč: Téhož roku zosnoval v Korutanech vzpouru proti Přemyslu Otakarovi jistý Filip – velký darebák a občanským povolání solnohradský arcibiskup, který se však nechťel dát vysvětit na kněze, protože by mu sloužení mší darmo překáželo v pití a frejírství. – Jistý Filip tedy zbuntoval povstání proti českému králi. Přemysl Otakar II. přibyl z Prahy na